

Türk Turizm Tarihinde Bir Büyük Usta: *Selahattin Çoruh*

Mehmet ÖZDEMİR

Emekli Öğretim Üyesi

GİRİŞ

Türk Turizm Tarihinin en renkli isimlerinden, şüphesiz en önde gelen kahramanlarından birisi de *Selahattin ÇORUH*'tur. O fevkalade renkli ve çok yönlü bir insandır. Bürokrat, teknokrat, propagandist ve halkla ilişkiler uzmanı, onlarca kitabın, sayısız makalenin yazarı, Türk turizminin ve turizm eğitiminin kurucularından, akademisyen... Bir "atom karınca" dır...

DUAYEN TURİZM UZMANI

Milliyet gazetesinin 20 Ocak 1987 tarihli sayısındaki ölüm haberinde kendisinden "emekli turizm uzmanı Selahattin ÇORUH" diye bahsedilmekteydi... "Emekli" kelimesini çıkartırsak galiba onu tanımlayan en sade sıfat budur. "Emekli" kelimesini çıkartmamın nedeni, ben kendisini 1984 yılının Ağustos ayı içinde tanıdım. "T.C. Turizm Bankası A.Ş.'nin Tarihçesi" üzerine uzun bir görüşme yaptık. Bu görüşmede *Türk Turizm Tarihi ve T.C. Turizm Bankası A.Ş.* tarihi hakkında çok geniş bilgi verdi. Güncel meseleleri de konuştuk. Hafızası son derece kuvvetli, olaylara vakıf, gündeme hâkimdi. Dolayısıyla "memuriyetten emekli" olmuştu ama hayattan kopmamıştı...

Selahattin ÇORUH 1903 yılında Hopa'da doğmuştur. Vefat ettiğinde (18 Ocak 1987) 84 yaşındaydı. Demek ki ilk görüşmemizin ardından vefatına kadar iki buçuk yıl geçmişti. Bu müddet içinde İstanbul Bostancı'daki evine birkaç kez daha gidip, görüş ve düşüncelerinden yararlanmıştık.

Selahattin ÇORUH, 1949 yılı içinde Başbakanlık Basın Yayın ve Turizm Genel Müdürlüğü Turizm Dairesini kurmuş, Turizm ve Tanıtma Bakanlığı'nın kuruluşuna kadar (1963 yılı) Turizm Dairesi Müdürü olarak görev yapmış, daha sonra Bakanlığın Turizm Uzman Müşaviri ve Eğitim Yetkilisi olarak 1968 yılında emekli olmuştur.

1970 yılı Şubat ayına kadar da *Ankara Ticaret ve Turizm Yüksek Öğretmen Okulu* Turizm Grup Başkanı ve Öğretim Üyesi olarak çalışmıştır (1).

Selahattin ÇORUH'un Türk Turizmine, ülkemizde turizm hareketinin başlatılmasına bürokrat olarak ve mevzuat ile ilgili çalışmalarla büyük katkıları olmuştur. BÜLTEN'e Turizm Bankası'nın kuruluşunu da şöyle anlatmıştı (T.C. Turizm Bankası A.Ş. 1984):

Dünya'da Turizm Bankaları

"*Turizm Bankası'nın kuruluş çalışmalarına girmek için, bu tür banka kuruluşu meydana getirmiş olan bir iki Avrupa ülkesinden örnekler vermek, kısaca söz konusu etmek gerekiyor.*

Turizm Bankası kuruluşuna temel olacak girişim İsviçre'de olmuştur. Birinci Dünya Savaşı turist hareketlerini tümünden durdurmuş, turizm sanayii ve ticareti de çalışamaz olmuştu. Üstelik vergiler, işletmelerden doğan zorunlu harcamalar, ağır borçlanmalara neden olmuştu. Başta konaklama sanayii olmak üzere çok fena bir duruma düşülmüştü.

İsviçre Hükümeti; turizm endüstrisine, özellikle konaklama sanayiine yardım için Otel Kredisi Müessesesini kurdu.

Avrupa'da ikinci olarak "Otel Kredi Müessesesi" adıyla Turizm Bankası'na temel kuruluş Fransa'da oldu.

Birinci Dünya Savaşı'ndan sonra "Otelciler Bankası" adıyla kurulmuş olan bu Banka, İsviçre'deki gibi otellerin ağır borçlara girmeleri ve gelirlerinin çok düşüklüğü dolayısıyla kurulmuştu. Fakat asıl sebep, savaş yılları sonunda turist hareketlerinin birden yoğunlaşması, Fransa'ya turist akınlarının fazlaşması idi. Turizm Endüstrisinde, özellikle otelcilikte ve bütünüyle konaklama sanayiinde büyük gelişmeler sağlanması için 1923'te "Fransa Otelcilik Bankası" kuruldu.

İsviçre ve Fransa'da olan bu gelişmelerden İtalya da örneklandı. 1935 yılında bir banka kuruldu.

Aynı yıl, Yunanistan'da "Turistik Otelciler Birliği" teşebbüsüyle bir kuruluş oluşturuldu."

Türkiye'de "Turizm Bankası"na Doğru

"1947 yılında Büyük Millet Meclisi'ne sunulan ve reddedilen "Milli Turizm İdaresi Kanun Tasarısı"nın Karma Turizm Komisyonunda müzakeresinde "Basın ve Yayın Umum Müdürlüğü" adına "Turizm" sözcüğü de eklenerek, 1949 Haziran ayında yürürlüğe giren yeni bir teşkilat kanunuyla kurulmuş olan "Basın-Yayın ve Turizm Genel Müdürlüğü" Turizm Dairesi'nce "Turizm Endüstrisini Teşvik ve Turizm Kredisi Kanun Tasarısı" hazırlandı. Bu tasarrımın hazırlanmasında, uygulamadan kaldırılmış olan "Sanayi Teşvik Kanunu" ile İtalyan turizm mevzuatından yararlanılmıştı. Geniş gerekçesiyle 35 maddelik olan tasarı, görüşleri ve tenkitleri alınmak üzere, usulen bütün Bakanlıklara ve ilgili kuruluşlara sunulmuştu. Her yerden olumlu, düzenleyici karşılıklar alındığı halde, Maliye Bakanlığı'ndan uzun bir müddet cevap alınamamıştı.

Maliye Bakanlığı'nca Basın-Yayın ve Turizm Genel Müdürlüğü'nün dolaylı olarak asıl Turizm Dairesi'nin haberi olmadan, Kanun 7-8 maddeye indirilmiş ve adı da "Turizm Müesseselerini Teşvik Kanunu" olarak değiştirilmiş, Bakanlar Kurulu'ndan geçirilerek, Büyük Millet Meclisi'ne sunulmuştu.

Turizm Karma Komisyonunda itiraz etmemize rağmen, müzakeresi yapılarak, Meclis Umumi Heyetine sunuldu, kabul edilerek yürürlüğe kondu. Turizm hiçbir yarar sağlanamadı.

1950 seçimlerinden sonra "Turizm Endüstrisini Teşvik Kanun Tasarısı" yeniden ele alındı. Yeni tasarıda her yıl en az beş milyon Türk Lirası yatırılmak suretiyle 50 milyon liralık bir Turizm Kredisi Fonu kurulması maddelendirilmişti. Maliye Bakanlığı'nca yatırım, yılda bir milyona indirildi.

Bu görüş ve anlayış karşısında bir turizm kredi müessesesi ya da bir Turizm Bankası kuruluşu önermek değil, akla bile getirilemezdi, diyebilirim.

1954 yılında, Basın-Yayın ve Turizm Genel Müdürlüğü'nün, Başbakanlık adına bağlı olduğu Devlet Bakanlığı'na Dr. Mükerrerem Sarol getirilmişti. Sayın Sarol "on milyon lira sermayeli, anonim şirket olarak bir Turizm Bankası'nın kurulması ve bu kuruluşun şeklini, görevini ve yetkilerini, çalışma sınırlarını belirten bir rapor hazırlanmasını benden istedi."

Selahattin ÇORUH ve "Türkiye Turizm Bankası"

"O zamanın para değerine göre on milyon lirayı biraz uygun bir sermaye olarak karşıladım. Fakat işi inceleyince, yeterli bulmadım. Hazırladığım raporda; on milyon lira sermayeli anonim şirket şeklinde ya da devlet bankası olarak bir Turizm Bankasının kurulmasının iyi sonuç veremeyeceğini açıkladıktan sonra, İller Bankasında bir turizm kısmının ihdas edilmesinin faydalarını belirttim. Çünkü İller Bankası çeşitli servisleri olduğu gibi, köyden şehre kadar bütün yurttan görevli bir banka olarak faaliyette bulunuyordu. On milyon liralık sermayenin, çeşitli servisler ihdas edilmesi zorunlu olan işletme, mimarlık, elektrik, su, inşaat ve cihazlandırma gibi servislerde görev alacak uzmanların, memurların maaş, ücret ve diğer harcamalar karşısında eriyip yok olacağını ve bir iş görülemeyeceğini açıkladım. Bu on milyon liralık sermayenin, 6086 Sayılı Turizm Endüstrisini Teşvik Kanunu ile İller Bankasında turizm sanayii için elli milyon lira olarak ihdas edilmek istenen "Turizm Kredisi Fonu"na ilavesini tavsiye ettim.

Raporum dikkate alınmadı. Bir gün Ziraat Bankası Umum Müdürlüğüne çağırıldım. Ziraat Bankası Umum Müdürü Mithat Dülge'nin hazırladığı biçimde, Ziraat Bankası'ndan faizle alınacak on milyon liralık sermaye ile Türkiye Turizm Bankası kuruldu.

1958 yılına kadar Banka tam anlamıyla hizmet veremedi. 1958 yılında tecrübeli, bilgili eski bankacılardan Hamit Pekcan Genel Müdürlüğe getirildi. Hamit Pekcan'ın ilk işi, bankayı bir devlet bankası kuruluşuna kavuşturmaya çalışmak oldu.

O zamanki Basın-Yayın ve Turizm Genel Müdürlüğü ile ilgili Devlet Bakanı Server Somuncuoğlu'ndan, Hamit Pekcan, Turizm Bankası Kanun Taslağının hazırlama çalışmalarında, benim de bulunmamı istemesi üzerine, İstanbul'da Banka binasında çalışmalara katılmıştım. Bankanın İtalyan (C.I.T.) kuruluşu gibi bir kuruluş haline gelmesi için çaba harcadım.

T.C. Turizm Bankası A.Ş.

7470 Sayılı Kanun olarak kabul edilen Turizm Bankası'nın esas mukavelesi Bakanlar Kurulundan geçirilmeden, Demokrat Parti iktidarına son verilmişti. Askeri İdare, Bankanın tamamen tasfiye edileceğini haber alınca, o zamanki Basın-Yayın ve Turizm Bakanı olan Zühtü Tarhan Bey'e; Ban-

kanın tasfiye edilmesinin doğru olmadığını; Ziraat Bankası'ndan ve diğer yerlerden alınan paralarla halen 60-70 milyon liralık tesislere, gayri menkullere ve işletmelere sahip bir bankanın tasfiyesi anında, rantabl olmayan tesislerin, binaların değerinin çok düşük olacağını, hatta bu tesisleri kimsenin almayacağını açıkladım. Anonim şirket şeklindeki (**Türkiye Turizm Bankası**)nın kabul edilen Kanuna göre, süratle Devlet Bankası olarak faaliyete geçmesinin memleket turizmi bakımından çok lüzumlu olduğunu, yeni çalışmalara başlanması ve yeni kuruluşlar meydana getirilmesiyle, her şeyin düzeleceğini açıklayarak, ısrarla mesele üzerinde durdum.

Bakan; eski Bankanın tasfiye edilmemesinin; yeni bir Devlet Bankası olarak kuruluşunun tamamlanıp faaliyete geçirilmesinin lüzum ve ehemmiyetini açıklayan bir rapor istedi.

Raporunda;

Uzunca ve ayrıntılı bir şekilde; Türk Turizm Davası için Bankanın kuruluşunun tamamlanmasının savunmasını yaptım.

Bakan tarafından, Bakanlar Kurulunda okunup, izahlar yapılmıca, 22.7.1960 günü olumlu karar alındı. Bankanın esas mukavelesi, Bakanlar Kurulundan geçirilerek **T.C. Turizm Bankası A.Ş.** kuruldu ve daha sonra Genel Müdürlük Ankara'ya taşındı.

O görüşmemizde **Selahattin ÇORUH**, tüm beyefendiliğiyle sözlerini şöyle tamamlamıştı:

"Son sözüm:

İlmi bir biçimde ülke bütününde planlı, programlı olarak Türk Turizmine yön veren, büyük yararlar sağlayan eski ve yeni Banka Genel Müdürle-

rine ve yine eski ve yeni uzmanlara, bütünüyle bölüm başkanlarına, çalışan değerlere, emekli bir turizmcisi olarak içten gelen saygılarımı belirtmektir.

Bugün, Türk Turizmını yöneten sizlerin, eski turizmcilere gösterdiğiniz bu değerli ilgi ve kadirşinaslık, beni onurlandırdı ve çok duygulandırdım..."

TURİZM EĞİTİMCİSİ VE AKADEMİSYEN

Selahattin ÇORUH bürokrat, idareci, uzman olarak uzun seneler Türk Turizmine hizmetlerinin yanı sıra, eğitimci ve çok verimli bir Turizm akademisyeni ve yazar olarak da hizmetlerini sürdürmüştür.

Turizm çalışmalarından önceki yayımlanmış eserleri aşağıdaki listede ve Tablo 1'de yer alıyor:

1. *Aritmetik Öğretimi*, İstanbul: İnkılap Kitabevi, 1946.
2. *Sümer Kahramanı Engidu*, Akba Kitabevi, 1946.
3. *Ankara'dan Rize'ye*, Doğu Matbaası, 1948.
4. *Okullarda Dramatizasyon*, Işıl Matbaası, 1950 (Çoruh 1969)

Envanter Çalışmaları

Selahattin ÇORUH'un Turizm Dairesi Müdürlüğü zamanında başardığı pek çok önemli işten biri de Türkiye'nin önemli Turizm Bölgelerinin envanterini yapma çalışmalarıdır. Bunlardan biri de Ege Bölgemizde *Aydın ve Denizli İllerimizin turizm bakımından gelişmeye elverişli yönlerinin incelemesini yapmaktır.* "*Aydın ve Denizli'nin Turizm Meseleleri 1957*" başlıklı kitabının başlangıcında çalışma raporunu aşağıdaki gibi takdim ediyor (Çoruh 1957):

T.C.
BAŞVEKALET
Basın-Yayın ve Turizm Umum Md.
Turizm Dairesi

Ankara: 25.4.1957

UMUM MÜDÜRLÜK MAKAMINA

Devlet Vekili Sayın Celâl Yardımcı'nın emirleri üzerine Maarif Vekâleti Eski Eserler ve Müzeler Umum Müdürlüğü, Beden Terbiyesi Umum Müdürlüğü, Nafia Vekâleti Karayolları Umum Müdürlüğü, Devlet Su İşleri Umum Müdürlüğü ile Umum Müdürlüğümüz mütehasıs elemanlarından müteşekkil heyet 4.11.Mart.1957 tarihleri arasında Aydın, Denizli vilâyetleri dâhilinde turizm bakımından inkişafa müsait sahalarda tetkikler yapmış, Didyma plajı için daha önce Nafia Vekâleti emriyle hazırlanmış olan imar projesi ile tesislere ait planların mahallinde tatbiki hususunu incelemiş, yer yer idarecilerin ve halkın arzu ve ihtiyaçlarını tespit etmiş ve gerekli çalışmaları yapmıştır.

Bu heyete Umum Müdürlüğümüz adına katılarak çalışmalara riyaset etmiş olduğumdan, bütün bu faaliyetleri toplu bir halde ifadelendiren raporun ilişikte sunulduğunu, ayrıca heyet üyelerinden Yüksek Mimar Adli Yener, Yük. Mimar Lütfü Niltuna, Necaeti Tanju ve Arkeolog Ahmet Dönmez'in kendi sâhalarını ilgilendiren mevzulardaki mütalâa ve raporlarının da ek olarak takdim edildiğini saygılarımla arz ederim.

Turizm Dairesi Müdürü
Selahattin ÇORUH

Tablo 1. Turizm Alanında Yayınlanmış Eserleri

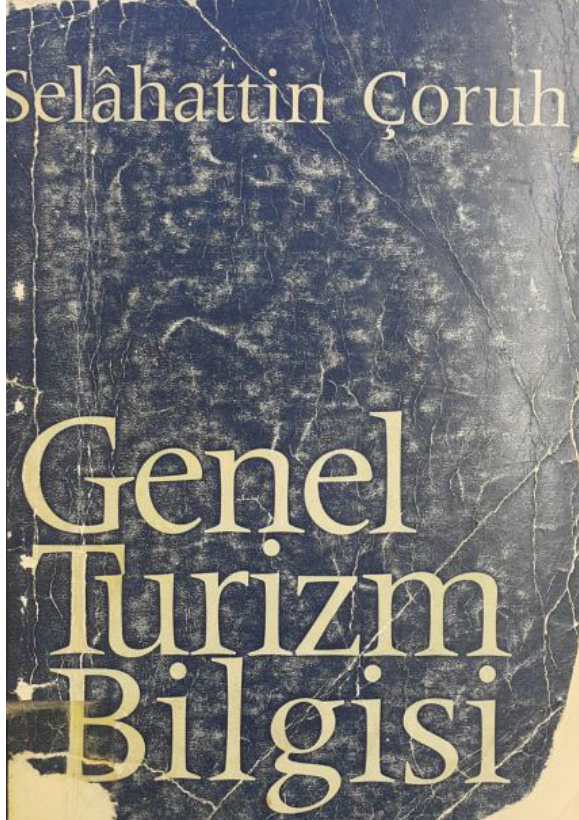
Sıra no	Eser adı	Yayın yılı	Yayınlayan	Sayfa sayısı
1	Turizm ve Türkiye Turizmi cilt:1	1952	Basın-Yayın ve Turizm Genel Müdürlüğü	248
2	Herkes İçin Turizm Bilgisi	1954	Doğuş Matbaası	192
3	Turizm Bakımından Memleket Etüdüleri	1955	Basın-Yayın ve Turizm Genel Müdürlüğü	183
4	Bursa'nın Turizm Meseleleri	1956	Basın-Yayın ve Turizm Genel Müdürlüğü	107
5	Aydın ve Denizli'nin Turizm Meseleleri	1957	Basın-Yayın ve Turizm Genel Müdürlüğü	98
6	Erzurum'un Turizm Meseleleri	1957	Basın-Yayın ve Turizm Genel Müdürlüğü	36
7	Turizm ve Propaganda	1958	Türkiye Turing ve Otomobil Kurumu	48
8	Belediyeler ve Turizm	1959	Türk Belediyecilik Derneği No:11	164
9	Turizm Bilgi ve Terbiyesi	1960	Türkiye Turing ve Otomobil Kurumu	48
10	Ekonomik Dayanağımız Turizm	1962	İstanbul-Ankara Turistik Otel, Lokanta ve Emsali İşverenler Sendikası	144
11	Turizm Bilgisi ve Turizm Meselelerimiz	1963	Türkiye Ticaret Odaları, Sanayi Odaları ve Ticaret Borsaları Birliği	414
12	Garsonun Temel Kitabı	1965	Arkin Kitabevi	64
13	Türkiye'de Turizm (Milli Güvenlik Akademisinde Verilen Konferans)	1965	Turizm ve Tanıtma Bakanlığı	46
14	Genel Turizm Bilgisi	1967	Güven Matbaası	272
15	Propaganda-Reklam-Halkla İlişkiler	1967	Güven Matbaası	148
16	Turizm Ekonomisi	1970	Güven Matbaası	70
17	Turizm Sanayii ve Ticareti Alanında Çalışanlara-Çalıştıracılara Çağrı	1970	Ankara Turistik Otel-Lokanta ve Eğlence Yerleri İşverenler Sendikası	46
18	Sosyal Turizm-İşçi Turizmi	1971	Türkiye OLEYİS Sendikası	74
19	Resmi Turizm Kuruluşumuza Yeni Bir Şekil Vermek Zorundayız	1971	Ankara Turistik Otel-Lokanta ve Eğlence Yerleri İşverenler Sendikası	36
20	Turizm Çalışanlarımızın Geçmiş Günleri	1974	Güven Matbaası	188

Fotoğraf-1: Selâhattin Çoruh

Komisyonca turizm konusunda tespit edilen hususlar şunlardı:

1. Topyatağı yolunun asfaltlanması,
2. Paşayaylası yolunun asfaltlanması,
3. Priene, Miletos, Didyma, Karakuyu yolunun asfaltlanması,
4. Didyma plajı yerinde:

- a. Umumi tesislerin, konaklama yerlerinin tespiti ve sportif hareketler için yer ayrılması,
- b. İnşa edilecek ev tiplerinin seçilmesi,
- c. İnşa tarzının tespiti.

5. Aydın'da bir müze kurulması,

6. Karakuyu, Paşayaylası, Madran yaylalarının turistik bölge haline getirilmesi,

7. Alangüllü, Gümüş, Ortaklar kaplıcalarının iptidai halden kurtarılmasına imkân sağlanması. Kaplıcaların ıslahı. İç turizmin geliştirilmesi için Hususi İdareye, Turizm Endüstrisini Teşvik Kanununun 30. maddesiyle tesis edilen kredi fonundan temini,

8. Didyma, Paşayaylası, Madran bölgelerinde turistik otel inşası,

9. Dünyanın alâkasını çekecek olan Didyma, Miletos, Priene tarihi şehir harabelerinin restore edilmesi,

10. Nysa, Afrodisias ve diğer tarihi şehir harabelerinde ilmi kazılar yaptırılması...

Bundan 60 yıl önce yapılan çalışmalar sonrası, turizmimizin bugünüyle kıyaslanması ilginçtir...

Eğitim Gönüllüsü

Yazımızın girişinde *Selâhattin ÇORUH*'un emekli olduktan sonra 1968-1970 yılları arasında *Ankara Ticaret ve Turizm Yüksek Öğretmen Okulu*'nda Turizm Grup Başkanı ve Öğretim Üyesi olarak çalıştığından bahsetmiştik. Çoruh'un bu okulun kurulmasında ve özellikle Turizm konusunda ders verecek öğretmenlerin yetişmesinde de büyük rolü olmuştur. Çoruh'un bir başka çok önemli başarısı da "*Turizm Dersleri*"nin müfredatta girmesinin sağlanması ve lise son sınıfta okutulmasının temini konusundadır. *Milli Eğitim Bakanlığı Talim ve Terbiye Dairesi*'nin 22.8.1979 Tarih ve 164 numaralı kararıyla orta öğretim kurumlarının son sınıflarına zorunlu ders olarak okutulması kararlaştırılan Turizm Dersi'nin müfredatını da o tespit etmiştir. Bu müfredata uygun olarak Lise 3. sınıflar için *TURİZM DERSİ* kitabını da o yazmıştır.

Çoruh'un bu eseri, Üniversite ve Yüksekokullarda okuyan öğrencilerimiz ve turizme ilgi duyanlarımız için ciddi ve kapsamlı bir kaynak kitaptır.

İnkılâp ve Aka Basımevi'nce İstanbul 1983'te yayınlanan kitabının ön sözünde rahmetli şöyle yazmaktadır (Çoruh 1983):

“Başbakanlık Basın-Yayın ve Turizm Genel Müdürlüğü Turizm Dairesi'ni kurmak üzere görevlendirildiğim 1949 yılından bu yana, yetişmekte olan kuşakların, ilkokullardan başlayarak, okutulan derslerdeki ilgili konulardan yararlanarak, okullar yolu ile turizm davamızda iyi görüş kazanmalarını ve bilgilendirilmelerini, özellikle öğretmen okullarıyla, liselerin son sınıflarında yepyeni bir bilim dalı olan turizm dersi okutulmasını çok istemiştim. Bunun için Milli Eğitim Bakanlığı, Ankara Üniversitesi, Basın-Yayın ve Turizm Genel Müdürlüğü Turizm Dairesi yetkililerinden kurulu (Okullarda Turizm Bilgisi ve Terbiyesi Komisyonu) kurulmasını sağlamıştım. Komisyon 4.3.1952-6.6.1952 tarihleri arasında toplantılar yaparak, gerekli gördüğü temel sorunları saptamış ve bunların ders müfredatlarıyla ilişkilerini belirtmek için bazı prensiplerde uyum sağlamıştı.

Bu kez, Liselerin son sınıflarında okutulmak üzere Talim ve Terbiye Dairesi'nce hazırlanmış yeni ders müfredatını sevinçle karşıladım. Bu dersin kitabını yaz-

mayı kendime görev saydım...” (Türkiye Turing ve Otomobil Kurumu: 1960)

On iki bölümden oluşan kitapta:

- i. Turizm Bilgisi,
- ii. Turizm Olayı ve Önemi,
- iii. Turizmin Tarihsel Gelişmesi,
- iv. Dünya Turizmi,
- v. İnsanları Turizme Yönelten Nedenler ve Bunlara Dayalı Olan Turizm Etkinlikleri,
- vi. Turizmin Çeşitleri,
- vii. Turizmin İlişkide Bulunduğu Alanlar,
- viii. Turistik İstem (Talep),
- ix. Turistik Sunum,
- x. Turizmin Yurt Kalkınmasındaki Etkisi,
- xi. Turizmin Ülkemiz Ekonomisindeki Yeri,
- xii. Ülkemizde Kısmi Turizm Örgütleri

alt kısımlarıyla birlikte *TURİZM* ayrıntılı bir şekilde incelenmektedir...

Çoruh kitabının sonunda Başbakanlığa bağlı, önemli yetkilerle kuvvetlendirilmiş bir "Turizm Müsteşarlığı" kurulmasını önermektedir. Bu örgüt Bakanlıklar üstü olacaktır.

Selahattin ÇORUH yalnız Örgün Eğitim için değil, meslek eğitimi için de kitaplar kaleme almıştır. Bunlardan biri de "Garsonun Temel Kitabı" dır. Bu küçük kitap bir cep kitabı büyüklüğünde ve çok miktarda basılmıştır. Turizm endüstrisinin her kolunda iş almış ve iş vermiş olanların okumaları gereken bir temel kitap niteliğindedir. Kendisine göre bu tip kitaplar cebe konan, fırsat buldukça okuyup ezberlenecek kitaplardır. Bu meslek kitaplarının artırılması gerekir. Bu kitapla garson mesleğini öğrenecek, patron ya da işveren hizmeti ve çalışma şekillerini öğrenecek verimli iş çıkartacaktır. Bu kitapların bir özelliği de çok ucuz olmasıdır (Çoruh 1965).

Turizm Bilgisi ve Turizm Meselelerimiz: 1963

Turizmle ilgili 20'den fazla kitap yayınlamış olan Selahattin ÇORUH'un bence en önemli ve kapsamlı eseri ODALAR BİRLİĞİ (Türkiye Ticaret Odaları, Sanayi Odaları ve Ticaret Borsaları Birliği) için hazırladığı "Turizm Bilgisi ve Turizm Meselelerimiz" başlıklı kitaptır. Bu büyük boy, BİRLİK (Odalar Birliği) Matbaasında günün şartları içerisinde çok güzel basılmış kitap, küçük punto 402 sayfadır. Bu ABİDE ESER'in en önemli özelliği BİRLİĞİN tüm teşkilatına ÜCRETSİZ dağıtıldığı gibi, tüm devlet aygıtına, başta TBMM olmak üzere gönderilmiş olmasıdır (Ben kitabı rahmetli Sadettin BİLGİÇ'in kütüphanesinden aldım).

Kitapta yazarın ismi geçmemektedir (Ancak yazar, eserlerinin listesinde kitabın ismini ve künyesini koymuştur). "Türkiye Ticaret Odaları, Sanayi Odaları ve Ticaret Borsaları" imzasıyla verilen "ÖNSÖZ" de "Türkiye Odalar Birliği bu maksatla memleketimizde uzun yıllar bu işlerin içinde bulunmuş bir mütehassıs tarafından hazırlanmış olan TURİZM BİLGİSİ VE TURİZM MESELELERİMİZ adlı bu kitabı, kendi yayınları arasında almıştır" denmektedir.

Bu ÖNSÖZ de devrin anlayışını (kitabın yayın tarihi 21 Ekim 1963), bilinç düzeyini belirtmesi açısından son derece ilgi çekicidir. Sanırım ya bizzat Selahattin ÇORUH tarafından yazılmıştır

veya ÇORUH bu ÖNSÖZ'e katkıda bulunmuştur (Bürokraside adet böyledir!).

ÖNSÖZ'de Turizmin kısa zamanda dünyada en yaygın şekilde gelişen bir sanayi kolu olduğu vurgulanmaktadır. "Klasik imalat sanayii geniş rekabet karşısında maliyetini düşürmek, verimini artırmak için büyük işletmelerde toplanırken; turizm sanayii, aksine şehirlerde olduğu kadar, dağlarda, sahillerde, göl ve yol kenarlarında yerleşmekte, hizmetlerini köylere, evlere kadar uzanarak, hatta fertler vasıtasıyla arz etmektedir..."

Yazıda Turizm Sanayiini vaktinde geliştirmiş memleketlerde, bu faaliyet kolunun milli gelire ve ödemeler dengesine sağladığı büyük faydalar anlatılmaktadır. Bu konuda bütün milletlerin gözünü açtığı, Demirperde ülkelerinde bile sıkı sıkıya kapalı kapıların son yıllarda turizm için aralandığı belirtilmektedir.

Yazı ekonomiden sosyolojiye uzanarak şöyle devam etmektedir: "Turizmin sağladığı ekonomik faydaların yanı başında; milletleri birbirine gittikçe tanıtmak suretiyle, dünya sulhuna olacak hizmetlerini; az gelişmiş ülkeler halklarının kültür ve sanat seviyelerini yükseltmede yararlarını da belirtmek yerinde olacaktır."

Kitabın yayınlanması amacı daha da somut olarak şöyle dile getirilmektedir:

“...Turizm sanayiinin diğer bir özelliği de, genel olarak, özel sektörün faaliyet ve teşebbüs alanı olmasıdır. Turizmin memleketimiz için ekonomik ve sosyal önemi artık anlaşılmıştır.

“...Birinci Beş Yıllık Kalkınma Planı’ımızda, turizm gelirlerinin önümüzdeki yıllarda gelişmesi hızının, ihracatımızın artış hızına göre sekiz misli olacağı hesaplanmıştır. Bunun gerçekleşmesi için Kalkınma Planı’nın öngördüğü tedbirler arasında “şehir ve kasabalarda, turizm ile ilgili kurum ve kuruluşların katılacağı birer Turizm Geliştirme Kurulu’nun kurulması da” vardır.

Türkiye Ticaret Odaları, Sanayi Odaları ve Ticaret Borsaları Birliği, özel sektörün bir üst teşekkülü olarak, yine özel sektör mensuplarının teşebbüsü ile kurulmuş ve kurulacak olan Turizmi Geliştirme Kurullarına büyük ilgi duymaktadır. Birçok yerlerde Ticaret ve Sanayi Odalarımızın ön ayak olmasıyla kurulacak olan bu kurullarda vazife alacak olanlara ışık tutmayı ve fikri yardımda bulunmayı da kendisine borç bilmektedir...”

1963 yılının aynı zamanda “Turizm ve Tanıtma Bakanlığı”nın kuruluş yılı olduğu da hatırlanırsa, Devletin ve Özel Sektörün bir “Turizm Hamlesi” için uyum içerisinde girdikleri düşünülebilir. “ÖNSÖZ” şöyle devam ediyor:

“Türkiye Odalar Birliği bu maksatla, memleketimizde uzun yıllar bu işlerin içinde bulunmuş bir müteahhas tarafından hazırlanmış olan:

TURİZM BİLGİSİ VE TURİZM MESELELERİMİZ
Adlı bu kitabı, kendi yayınları arasına almıştır.

Kitap, müteakip sahifelerindeki fihristinden de görüleceği gibi turizm terimini, 27 fasılda, bütün veçheleriyle ele almaktadır. Sonundaki bibliyografya listesi ve kitapta geçen bütün konuların alfabetik sıraya göre indeksi, bu eserden faydalanmak isteyenlere hem derinleşmek imkânını, hem de kolaylıklar arz etmektedir.

Milletlerin refahı arttıkça, iç ve dış turizmin önümüzdeki yıllar boyunca, bugünkü ölçülerimize göre akıllara hayret verecek derecede gelişip yayılacağı hususunda kimsenin şüphesi yoktur. Yurttaşlarımızın ve camiamız mensuplarının Türkiye’nin turizm davasında yüklenecikleri görevleri bilerek ve inanarak yapabilmelerinde bu kitabın da bir yardımcı olursa, maksadına ulaşılmış olacaktır...(Çoruh 1963).”

Turizm ve Sorunlarımız

Yukarıda da değinildiği gibi, kitap o tarihe kadar rastlanmamış, o tarihten sonra da pek bu ölçüde ele alınmamış şekilde *Turizm Olayını Dünyada ve Türkiye’de* incelemektedir.

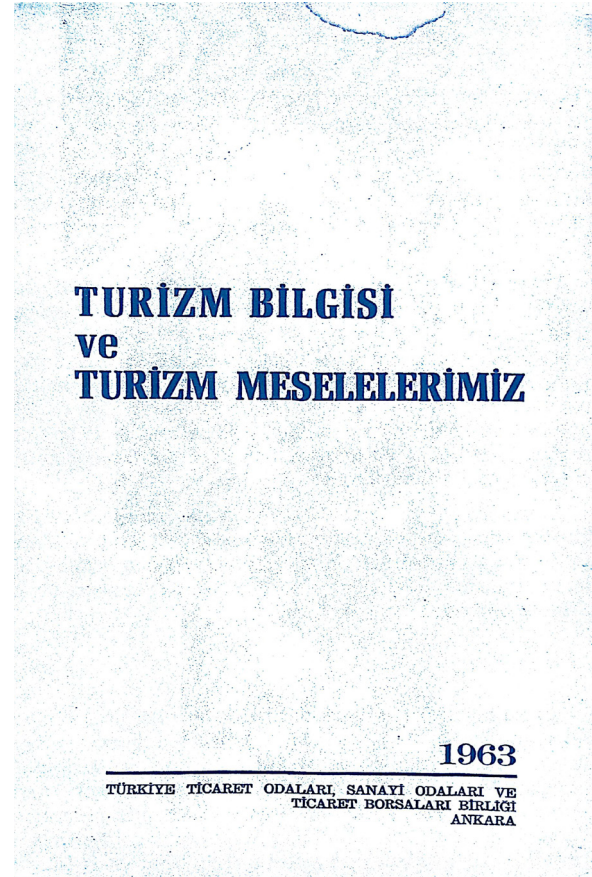
Genel olarak turizm olay/olgusu incelenirken; “Türkiye’nin Turizm İmkânları” değerlendirilmekte, bunların nasıl “dünyanın sayılı turizm ülkelerinden biri olabilmek için” hayata geçirilebileceğini tartışılmaktadır.

Kitapta adeta bir Turizm Fakültesinde okutulan derslerin, tümünden daha fazlası işlenmektedir.

Kitapta yer alan bölüm başlıkları şunlardır:

GİRİŞ: TURİZMİN GELİŞMESİ

- i. Turizmin Endüstrideki Yeri ve Ehemmiyeti
- ii. Görünmeyen İhracat Turizm
- iii. Turizm Endüstrisi: Turizm Bir Ana Endüstridir
- iv. Turizm Ticareti, Turizm Tüccarları

- v. Turist Tercüman ve Rehberleri
- vi. Turizmde Ödeme Şekilleri
- vii. Turizm Endüstrisinde Sermaye ve Kredi
- viii. Turizm Endüstrisinin Teşvik ve Himayesi
- ix. Turizm Meslek ve Teknik Öğretimi
- x. Turizmde Teşkilatlanmalar
- xi. Turizm Polisi ve Zabıtası
- xii. Belediyelerin Turizm Hizmetleri ve Görevleri
- xiii. Türk Belediyecilik Kongresinde Turizm
- xiv. Turizm Davamız: Ticaret ve Sanayi Odaları
- xv. Turizm İstatistikleri
- xvi. Kültür ve Tabii Cazibelerin Turizm Bakımından Değerlendirilmesi
- xvii. Sosyal Turizm
- xviii. Gençlik ve Öğrenci Turizmi
- xix. Turistik Hareketleri Sağlayan Tezahürler
- xx. Turizmin Gelişmesini Sağlayıcı Tedbirler
- xxi. Turizmde Gelişme Planlaması
- xxii. Turizm İmkanlarımız
- xxiii. İktisadi Durumumuz ve Turizm
- xxiv. Turizm Davamızın Tahakkuku İçin Yapılan Çalışmalar

- xxv. Turizmde Özel Sektörün İstek ve Temennileri
- xxvi. Turizm Propagandamız İçin Yeni Bir Kuruluş İster
- xxvii. Turizm ve Tanıtma Bakanlığı Hakkında Ekler Kısmında:
 1. Turizmin İşbirliği Nizamnamesi
 2. Türkiye Turizminin Kalkınması Hakkında Bakanlıklar Arası Komisyon Teklifi
 3. Turizm Bakanlığı Kuruluş Kanun Taslağı
 4. Türkiye Turizm Propaganda Kurumu Kuruluş Kanun Taslağı

SONUÇ

Özellikle İkinci Dünya Savaşı'ndan sonra Turizm Endüstrisi hızla gelişmeye başladı...

Birinci Dünya Savaşı'na kadar gelişen turizm hareketleri, savaş yüzünden birkaç yıl duraklamış-

ti. Bu duraklama, adeta insanların daha geniş ve yoğun hareketlerine ve seyahatlerine neden olacak psikolojik etkiler yarattı.

Savaş meydanlarında dövüşen milletlerin, birbirlerini yakından tanımak, harp sahalarını görmek, o zor yılların engel olduğu gezme, görme, eğlenme şevklerini tatmin etmek arzuları kuvvet buldu.

Harp yıllarında daha da gelişen teknoloji, ulaştırma sektöründeki yenilikler ve ilerlemeler hızla gelişti, özellikle yolcu uçak ve gemilerinde seyahat edenlerin sayısı çoğaldı. Hız ve güvenilirlik arttı. Amerika'dan sonra Avrupa'da da uygulamaya başlayan kredi ile taksitle seyahat gibi kolaylıklar turizm hareketlerine katılımların da çoğalmasına sebep oldu.

Teknoloji ve Bankacılık hizmetleri, turizm kredileri, yatak sayısını da artırdı...

Bütün bu gelişmeler ülkemize de yansdı. İktidarlar özellikle turizm imkânları açısından çok zengin olan Türkiye'nin turizmden hak ettiği geliri elde etmesi için arayışlara girdiler.

Selahattin ÇORUH böyle bir dönemde *Turizm Bürokrasisi* içerisinde üst düzey görevler yaptı. Ancak, bu işin idareciliğinin yanında *bilim* yönünde de hizmet etti. *Çok yönlü, çok renkli kişiliğiyle de 20'den fazla kitap yazdı... Turizm eğitime; orta öğretim, yükseköğretim, meslek öğrenimi... Büyük katkılarda bulundu... Daha ne yapılılabildi ki?*

Bu yazı, bir küçük dev adamın yaptıklarının "giriş" kısmının ancak birkaç satırıdır. Türk Turizm Tarihi'nde büyük bir usta olan *Selahattin ÇORUH*'un (ve benzerlerinin) hayatı, hizmetleri, ... araştırmalarını beklemektedir.

5 Şubat 2017, Ankara.

NOTLAR

(1) *Ticaret ve Turizm Yüksek Öğretmen Okulu, Turizm Tarihimiz* içinde çok önemli bir yere sahiptir.

1955 yılına kadar Türkiye'de ticaret meslek dersleri öğretimini yapacak liselere öğretmen yetiştiren bir okul mevcut değildi. Mevcut ticaret lise ve okullarında meslek dersleri öğretmenliği görevini, eski adı ile "Yüksek Ekonomi ve Ticaret Okulu" mezunları ve "İktisat Fakültesi" mezunları yapmaktaydı.

1955 yılı Şubat ayında, New York Üniversitesi ve Ankara Üniversitesi arasında bir anlaşma yapıldı. Bu anlaşma sonucunda 9

kişilik bir ekip Türkiye'ye gelerek A.Ü. Siyasal Bilgiler Fakültesi merkez olmak üzere, A.Ü. Hukuk Fakültesi'nde ve Milli Eğitim Bakanlığı'nda çalışmalara başladı. Aynı yıl, Ankara Ticaret Lisesi'ni ziyaret ederek ve meslek dersleri öğretmenleri ile tanıştılar. Bu ziyarette, eğitim programları hakkında bilgi alan ekip, ticaret öğretmeni yetiştiren bir yüksekokula ihtiyaç olduğu yönünde bir kanaate varmışlardır.

16 Ocak 1956 tarihinde söz konusu ihtiyacı karşılamaya yönelik, lise üstü olmak üzere 3 yıllık "Sekreterlik Öğretmen Yetiştirme Merkezi" ve aynı yıl "Ticaret Öğretmen Okulu" açıldı. Okulun ilk yıl 16 öğrencisi olmuş ve ilk yıl öğretim Ankara Olgunlaşma Enstitüsü binasında gerçekleştirilmiştir.

1959 yılında öğrenci sayısı artan okul Maltepe'de yeni bir binaya taşınmış "Ticaret Yüksek Öğretmen Okulu" adını almıştır.

1963 yılında; gittikçe gelişen, öğrenci ve öğretim elemanı sayısı artan bu okul, Talat Paşa Bulvarı'ndaki kendi binasına taşınarak eğitim öğretim faaliyetlerini burada sürdürmüştür.

1965 yılında, turizmin Türkiye ekonomisi üzerindeki önemini gören Milli Eğitim Bakanlığı okulun adını "Ticaret ve Turizm Yüksek Öğretmen Okulu" olarak değiştirmiş ve öğrenim süresini 4 yıla çıkarmıştır. 1982 yılına kadar bu isimle devam eden okulun bünyesinde, İşletme-Muhasebe, Büro İdaresi ve Turizm olmak üzere üç bölüm bulunmaktaydı.

20.07.1982 tarihinde Milli Eğitim Bakanlığı'na bağlı Ankara Ticaret ve Turizm Yüksek Öğretmen Okulu ile Kız Teknik Yüksek Öğretmen Okulu birleştirilerek Gazi Üniversitesi Mesleki Eğitim Fakültesi kurulmuştur. On yıl boyunca bu fakülte bünyesinde "İşletme, Muhasebe ve Ticaret Eğitimi" ve Turizm Eğitimi" adıyla iki bölüm halinde eğitim-öğretim faaliyetleri sürdürülmüştür.

Bu iki bölüm 11.07.1992 tarihinde Mesleki Eğitim Fakültesi'nden ayrılarak ve "G.Ü. Ticaret ve Turizm Eğitim Fakültesi" adıyla eğitim faaliyetlerine devam etmiştir.

13.11.2009 tarihinde Meslek ve Teknik Eğitim alanında faaliyet gösteren tüm eğitim fakültelerinin kapatılması neticesinde "Ticaret ve Turizm Eğitim Fakültesi" ve "Gazi Üniversitesi Turizm Fakültesi" kurulmuştur.

KAYNAKÇA

Çoruh, S. (1957). *Aydın ve Denizli'nin Turizm Meseleleri*. Ankara: Yıldız Matbaacılık ve Gazetecilik.

Çoruh, S. (1963). *Turizm Bilgisi ve Turizm Meselelerimiz*. Ankara: Türkiye Ticaret Odaları, Sanayi Odaları ve Ticaret Borsaları Birliği Matbaası.

Çoruh, S. (1965). *Garsonun Temel Kitabı*. Ankara: Arkın Kitabevi.

Çoruh, S. (1969). *Genel Turizm Bilgisi*. Ankara: Güven Matbaası.

Çoruh, S. (1983). *Turizm Dersi (Lise III)*. İstanbul: İnkılâp ve Aka Kitapevleri.

T.C. Turizm Bankası A.Ş. (1984). *T.C. Turizm Bankası A.Ş. Bülteni*, 5 (Eylül).

Türkiye Turing ve Otomobil Kurumu, (1960). *Turizm Bilgi ve Terbiyesi*. İstanbul: Türkiye Turing ve Otomobil Kurumu Yayını.